

Царенок А. В.

доцент кафедри філософії та культурології

Чернігівського національного педагогічного

університету імені Т. Г. Шевченка,

кандидат філософських наук

ВІЗАНТІЙСЬКА ЕСТЕТИКА АСКЕТИЗМУ ЯК ТЕОЦЕНТРИЧНА ОНТОЛОГІЯ ПРЕКРАСНОГО

Постановка проблеми. Ретельне дослідження релігійно-естетичних традицій, що стверджуються на європейських і, в тому числі, на вітчизняних теренах за доби Середньовіччя, з необхідністю передбачає належний розгляд характерних рис теологічної естетики Візантії. Досить потужний культурний вплив держави ромеїв на народи як Східної, так і Західної Європи, безумовно, мав свій напрохуд яскраво виражений естетичний аспект. Так, як відомо, надзвичайно важливу роль візантійська культура зіграла в розвитку естетичних рефлексій східних слов'ян; відчутний вплив їй судилося справити й на західноєвропейську традицію розуміння прекрасного й художньо-виразного.

Аналіз досліджень і публікацій. Розвиток вітчизняної та зарубіжної візантології традиційно супроводжувався посиленою увагою дослідників до візантійської культури, а отже, й, у той або інший спосіб, до її естетичної складової. Невипадково вихід на рівень аналізу естетичних уявлень мислителів та митців Візантії ми знаходимо на сторінках праць історичного, історико-культурологічного та мистецтвознавчого характеру (наукові студії С. Абрамовича, С. Аверінцева, Н. Бейнза, Д. Беквіта, Л. Брег'єра, К. Каварноса, Я. Креховецького, В. Лазарева, О. Каждана, Д. Макнамари, З. Удальцової, Л. Фрейберг, Дж. Хелдона). Власне візантійські естетичні рефлексії стають предметом осмислення у наукових працях В. Бичкова, В. Зубова, В. Личковаха, Г. Мет'ю, П. Міхеліса, молодій дослідниці Л. Усікової та ін.

Водночас, певні аспекти естетичної складової культури Візантії й досі залишаються недостатньо дослідженими. Актуальною проблемою для історико-естетичної візантології сьогодення виступає, зокрема, візантійська естетика аскетизму, роль якої у розвитку, зокрема, релігійно-естетичних традицій Русі-України важко переоцінити. Важливим завданням сучасних істориків естетичної думки постає подальша систематизація наріжних теоестетичних ідей візантійських аскетів, у тому числі, – їхніх ідей про буття прекрасного у світі.

Метою цієї статті є аналіз засновків онтологічного виміру візантійської естетики аскетизму, пов'язаного з осмисленням проблеми існування краси в дійсності.

Виклад основного матеріалу. Стрижневою ідеєю естетики аскетизму, її інваріантним ядром, що визначає решту відповідних світоглядних і культурних позицій, виступає визнання Триєдиного Бога *Абсолютною Красою*.

З цієї точки зору візантійська релігійно-естетична думка постає, передусім, *теоцентричною онтологією прекрасного* [див. : 18], ідейним фундаментом якої є згадане визнання Творця Найвищою Красою, Красою одвічною, цілком об'єктивною, трансцендентною, тобто невимовною і, безперечно, неперевершеною.

Ця світоглядна аксіома, на наш погляд, вочевидь, виступає суттєвим чинником специфіки й понятійно-категоріального апарату візантійських естетичних і, передусім, аскетико-естетичних пошуків. Взагалі ще з раннього християнського періоду богословами “з античних естетичних категорій... часто використовуються «краса» (τὸ κάλλος) та «прекрасне» (καλός)” [4, с. 154]. Водночас, теоестетичний характер осмислення краси призводить до суттєвого зближення (і часто фактичного ототожнення) змісту відповідних загальних понять із поняттям “*піднесене*” (“*високе*”). Ця прикметна обставина навіть дає певну підставу грецькому досліднику П. Міхелісу визнавати категорію піднесеного наріжною категорією візантійської естетики в цілому

[див. : 20]. Саме “ця категорія найбільшою мірою відповідала психологізму візантійської естетики й мистецтва” [19, с. 100], – переконаний і російський історик естетичної думки В. Шестаков, підкреслюючи, що іншим поняттям візантійська естетика приділяє менше уваги.

Варто відзначити, що категорія піднесеного відіграє важливу роль і в системі категорій етики Отців Церкви. Красномовною ілюстрацією цього виступає коротка оповідь про Авву Пимена, яку ми знаходимо на сторінках “Достопам’ятних сказань про подвижництво святих і блаженних Отців” – відомого твору про звершення візантійських аскетів IV–V ст.:

“Брат спитав Авву Пимена: що таке високе? – Праведність, – відповідав йому Старець” [10, с. 245].

Відтак, саме праведне, добре для Отців Церкви, безперечно, постає й посправжньому високим, піднесеним. Якщо ж урахувати, що Абсолютною Праведністю (Добром), так само як і Абсолютною Красою, християнство теоцентрично визнає Бога, то в черговий раз стає зрозумілим нерозривний зв'язок між аскетичними естетикою й етикою.

Ідеї теоцентрично-естетичного характеру, позначеного традиційною взаємодією катафатичної та апофатичної теології, неодноразово зустрічаються у святоотецькій духовно-літературній спадщині, зокрема, в роздумах Великих каппадокійських богословів. “Що є досточуднішим за Божу красу? Яке уявлення є приємнішим за Боже великолепіє? Яке бажання душевне є настільки живим, як бажання, що породжується Богом в душі, яка очищена від усякого пороку і з істинною прихильністю каже: *уявлена єсмь любовію аз* (Пісня над піснями 2:5)?” – риторично запитує св. Василій Великий. Для видатного мислителя-аскета незбагненність Абсолютної Краси, відсутність її аналогів у тварному світі є очевидною: “Істинно невимовні й неописанні блискавичні блистання Божої краси; ані слово не може виразити, ані слух вмістити. Чи назвемо блиск денниці, чи світлість місяця, чи сяйво сонця, – все це є негідним до уподібнення слави, і в порівнянні з істинним Світлом далі

відстоїть від Нього, ніж глибока ніч і найжахливіша темрява від ясності опівдні” (“Великі правила”) [11, с. 322].

Естетичний теоцентризм притаманний і поглядам св. Григорія Богослова: Божество є “за все милішим і прекраснішим”, – зазначає каппадокійський мислитель у “Слові на Святу Пасху” [5, с. 217]. Ствердження цієї ж ідеї ми зустрічаємо і в одній із проповідей ієрарха, в якій він оспівує розумне влаштування Всесвіту. Звертаючись до розгляду різних феноменів природи, Григорій Богослов не оминає увагою й сонце як надзвичайно виразний предмет видимої дійсності. “Сонце в чуттєвому є тим самим, чим є Бог у мисленому, сказав один не з наших, – зауважує богослов. – Воно просвітлює погляд, як Бог розум, і за все прекрасніше у видимому, як Бог в умоглядному” (“Слово 28. Про богослов’я друге”) [там само, с. 66].

Ідейним базисом естетичних споглядань св. Григорія Нісського так само виступає теоцентричне кредо, усуваючи будь-які можливі сумніви стосовно буття Краси та цілковитої об’єктивності Її існування. Відповіді на подібні питання для ієрарха є самоочевидними: “адже немає такого сліпця розумом, який би сам собою не розумів, що головна, перша та єдина краса і благо і чистота є Бог усього” (“Про дівство”) [8, с. 341]. Ця Краса є Надкрасою – абсолютно Прекрасним, тим, “що не запозичує своєї краси ззовні, що не тимчасове і відносне, але прекрасне від себе і через себе та має само в собі красу не таку, яка колись не була красою чи не буде нею, але завжди собі рівну, вище збільшення і примноження, і недоступну жодній переміні та зміні”. Безперечно, Саме Вона і постає сенсом людських пошуків – *Першокрасою*, єдиним за єством прекрасним, “яке є причиною усякої краси і блага” [там само, с. 340].

Як бачимо, Надпрекрасне для нісського святителя вочевидь є Надблагим: Йому, як Абсолюту калокагатійного буття, не властиве протилежне (зле), що закономірно втрачає свою справжню буттєвість. Так, розмірковуючи про безмежність Бога, св. Григорій, зокрема, зазначає: “... Божество за єством прекрасне; а що різнорідне з прекрасним, те звісно є дещо

інше, а не прекрасне, і що поза прекрасним, те міститься в єстві зла”. Відтак, думка про обмеженість Абсолюту є хибною. Той, хто прагне заключити Божество в які-небудь межі, “допускає можливість над прекрасним узяти гору протилежному. Але це безглуздя. Тому нехай не розуміється яке-небудь осягнення невидимого єства. Неосяжному [рос. – Непостижимому] ж не властиво бути охоплюваним [рос. – объемлемым]” (“Про життя Мойсея Законодавця, або про досконалість у чесноті”) [6, с. 347–348].

Вседосконалість Першокраси, Її принципова неперевершеність не викликають жодних сумнівів. Їй незрівнянно поступається навіть сьйво світу Ангелів – прекрасне другого порядку, що вражає красою саме завдяки найближчій причетності до Творця. В земному житті, зазначає св. Григорій Нісський, заспокоюючи сумуючих про померлих, людина не бачить дивовижності горішнього. Їй недоступне безпосереднє споглядання “надсвітових і неречовинних красот, престолів і начал, властей і господств, і воїнств ангельських і соборів і горішнього міста і пренебесного торжества *написаних* (Євр. 12:23)”. Однак спочилий у благочесті зустрінеться передусім із набагато величнішим: “а вища і за все це Краса, яку, як вказало нехибне слово Боже, *будуть бачити чисті серцем* (Матв. 5:8), перевершує все, на що б не сподівались, і є вищою за все, що б не уявили собі гадательно” (“Слово до сумуючих про тих, хто перейшов із цього життя до вічного”) [8, с. 497–498], – недвозначно наголошує нісський проповідник.

Видатний церковний оратор Візантії св. Іоанн Златоуст в одному зі своїх повчань апофатично стверджує думку про трансцендентність (незбагненність) Божої Краси, Яку споглядають найвищі ангельські чини. Безплотні Сили навчають людей радіти Богу зі страхом, але і з тріпотінням, “що є посилений страх і знак великого хвилювання [рос. – беспокойства]”. Вищі ангели самою справою виконують таке служіння. Серафіми, розмірковує Іоанн Златоуст, “насолоджуються невимовною славою Творця та споглядають незбагненну красу – не кажу, яка вона за самою сутністю своєю, адже вона незбагненна, незрима, неуявна, і невірно [рос. – нелепо] було б так думати про неї, – але

наскільки вони можуть, наскільки вони у стані просвітлюватися цим промінням”. Це споглядання по суті й постає метою буття творіння, його благобуттям, сповненим нескінченної насолоди (в тому числі й містико-естетичної насолоди найвищого порядку), блаженства й радості. На переконання Златоуста, Серафіми “постійно слугують навколо Царського престолу, перебувають у постійній радості, у вічній веселості, у безперестанному задоволенні, захоплюючись, радіючи, невгамовно славослов’ячи. Адже стояти перед лицем цієї слави та просвітлюватися світлом, яке походить від неї, – це їхні радість, веселіє, захоплення, слава” (“1 бесіда на слово: *и бисть в лето в онь же умре Озія*”) [12, с. 217–218].

Принципи теоцентричної онтології краси стверджуються й на сторінках “Ареопагітик”, що, як В. Шестаков, справили великий вплив “на розвиток усєї середньовічної естетики” [19, с. 91]. Автор цього теологічного трактату переконаний: “Бог як Благо є Любов і тому Він є Краса, адже у всеєдиній причині усякого існування Благо та Краса співпадають” [9, с. 76]. У такий спосіб “Ареопагітики” вже вкотре в межах візантійської філософії вказують на нон-дискретність уявлень про Божественне – уявлень, у яких онтологічний, етичний і, безперечно, естетичний компоненти зливаються воєдино.

Прикметно, що, як зауважує відомий патролог о. І. Мейєндорф, за Ареопагітом, “поняття краси, буття, блага і тому подібні відображають Бога, але не Його Сутність, а лише Його «сили» й «енергії», які не є зменшеною формою Божества, або просто Його еманациями; ні, вони – Бог у всій Своїй повноті, в Якому всі створені істоти можуть брати участь за своїм призначенням” [14, с. 42]. Цей важливий теоретичний акцент із його естетичним компонентом пізніше стає важливою ознакою ісихастської доктрини св. Григорія Палами із його хрестоматійним вченням про Нетварні енергії і, зокрема, про Божественне Світло.

Трансцендентна Першокраса не має аналогів у земній дійсності, Вона безумовно переважає будь-які чуттєво дані людині краси. Цей традиційне для візантійських аскетико-естетичних споглядань твердження згодом

закономірно стає суттєвим компонентом києворуського теолого-естетичного світогляду. Зокрема, очевидним такий стан речей постає для св. Кирила Турівського. У “Слові про зняття тіла Христового з хреста, і про мирносиць, від сказання євангельського та похвала Йосипу” давньоруський ієрарх здійснює протиставлення краси рукотворної та краси духовної, сакральної, що має безпосереднє відношення до Надкраси і являється людству в літургійних дійствах. “Якщо навіть ланцюги золоті, унизані перлинами та дорогоцінним камінням, звеселяють очі тих, хто дивиться на них, – наголошує мислитель, – але паче сих духовна нам краса, урочистості святі, які радують вірних серця та душі освячують” [13, с. 80].

Мислителі середньовічного й постсередньовічного Заходу так само не оминають увагою проблеми буття Найвищої Краси, розробляючи її у дусі теоцентричного споглядання. Бог – це “найвище благо, краса всього прекрасного” [2, с. 52], – переконаний блаженний Августин, при чому, на думку автора “Сповіді”, Божі велич і краса – це Він Сам [там само, с. 87]. Творець постає Першопричиною доброго й прекрасного у дійсності: Ти – “...Єдиний, від Якого всяка міра, Найпрекрасніший, Який усе робиш прекрасним і все впорядковуєш за законом Своім” [там само, с. 13–14], – звертається до Бога Августин. Краса ж поза Богом, на переконання мислителя, є красою й поза самою собою: “і краса ця ніщо, якщо вона не від Тебе” [там само, с. 577], – констатує іппонійський ієрарх.

Ці ж лаконічні і, водночас, надзвичайно змістовні теоестетичні аксіоми у межах схоластичного дискурсу ми знаходимо, зокрема, у філософській спадщині учня Гуго Сен-Вікторського – Ашара Сен-Вікторського. На переконання автора трактату “Про єдність Бога та множинність творіння”, Творець – Володар Абсолютної Краси, Абсолютна Краса як Така, а також Причина краси у створеній Ним дійсності. Неосяжна краса, постулює Ашар Сен-Вікторський, з очевидністю “не є деінде, крім як у Богові, і сама вона не може бути нічим іншим, ніж Богом, від Якого все, що є красивим, отримує свою красу, і без Якого нічого красивого не може бути” [3, с. 71].

Визнання Бога Вседосконалою Красою західноєвропейськими мислителями Середньовіччя постає закономірним наслідком утвердження в їхньому світорозумінні біблійного й патристичного теоцентризму, згідно з яким, як зазначалося, Божество усвідомлюється Найвищою Цінністю, Найвищим Благом узагалі. Безумовно, ця принципова позиція характерна для поглядів схоластів як, у першу чергу, релігійних філософів, що тією чи іншою мірою наслідують патристичну доктрину, зокрема, її аксіологічний аспект. Так, за Петром Абеляром, "... найвище благо людини – це сам Бог, який Сам, власне й абсолютно, називається найвищим благом" ("Діалог між Філософом, Юдеєм та Християнином") [1, с. 254]. "... Бог є найвище благо (...deus sit summum bonum)" [17, с. 189–191], – доводить і найвідоміший систематизатор ідей католицької теології Фома Аквінський у праці "Сума проти язичників".

Відповідні погляди значно пізніше також сповідує інший репрезентант світоглядних пошуків католицького Заходу Л. Скуполі. Цей містик відомий як автор аскетичного твору "Невидима брань", що приблизно з ХІХ ст., завдяки критичній адаптації, здійсненій афонським подвижником св. Никодимом Святогорцем, став однією з настільних книг у середовищі православного чернецтва. Бог, за Л. Скуполі є "вседосконале благо, світло та краса невимовна..." [15, с. 140], і, безперечно, "... головна причина буття, краси та витонченості в усіх речах..." [там само, с. 82].

Як бачимо, теоцентричний характер патристичної естетичної думки справив потужний вплив на формування естетичних споглядань як православного, так і католицького світів.

У ХХ ст. сутність теоцентричної онтології прекрасного Отців Церкви була доволі вдало викладена, зокрема, о. П. Флоренським. Релігійний філософ щиро переконаний, що "Бог і є Найвища Краса, через причастя до Якої все робиться прекрасним" [16, с. 586]. Краса ж розуміється П. Флоренським як Життя, Творчість, *Реальність* [вид. – А. Ц.] [Там само] – тобто, *дещо*, онтологічний статус якого є беззаперечним, іманентна ознака *Сутнього*,

власне *дещо* безумовно *Сутнє* або пов'язане із *Буттям* як Таким, спричинене Ним.

Саме Бог (“Суший” (Вихід, 3:14)) визнається патристичною філософією Буттям у повному сенсі цього слова: за зауваженням св. Григорія Нісського, “... з усього, що охоплюється чуттям та споглядається розумом, ніщо не є сутнє у справжньому смислі, окрім найвищої за все сутності, яка всьому причина, і від якої все залежить” (“Про життя Мойсея Законодавця або про досконалість у чесноті”) [6, с. 266].

Абсолютне Буття виступає й Єдиним Джерелом буття творіння – видимого та невидимого світів, *створених досконалими і прекрасними (!)* Вседосконалим Творцем. Він, не маючи жодної потреби в існуванні будь-кого або будь-чого, приводить творіння від небуття до буття, бажаючи його блаженного існування, яке можливе лише завдяки причетності до Вищого Блага – Самого Творця. Причетність до Нього як до Джерельного Буття водночас постає справжнім буттям створеної дійсності. Відступ від Бога – шлях зла – закономірно осмислюється Отцями Церкви як втрата буття та перехід до псевдобуттєвості.

Цей онтологічний постулат патристики неодноразово виразно лунає у спадщині святителя Григорія Нісського: “... не бути в Тобі [в Бозі – прим. А. Ц.] значить зовсім не бути”, – переконаний мислитель (“Про надписання псалмів”) [7, с. 34].

Відступ від Творця осмислюється як втрата Буття, зокрема, і як втрата причетності до Краси. Зло є *потворним*, і саме воно постає єдиною по-справжньому потворною псевдобутійністю. “Скільки бісів носиться в цьому повітрі! Скільки супротивних нам сил! – застерігає св. Іоанн Златоуст. – Якби тільки Бог дозволив їм показати нам свої страшні та потворні обличчя, то чи не прийшли б ми у жах, чи не загинули б, чи не знищилися б?” (Бесіда на 41 псалом) [12, с. 65].

Як наголошують патристичні онтологія та естетика, зло, а отже, й потворність, безперечно, не є створеними Богом: виступаючи відступом від

замисленого і втіленого Всеблагим Творцем – Безумовної Краси – благобуття, вони мають за свою причину невірне використання свободи вибору – дару, що його отримують розумні істоти. Відсутність істинного, доброго і прекрасного в кожному конкретному випадку можлива не в Бозі, а виключно в створеній дійсності як неспоконвічна псевдодійсність.

Висновки. Невід’ємною ознакою естетосфери візантійського аскетизму постає теоцентрична онтологія прекрасного. Визнання Триєдиного Бога Вседосконалою Красою є центральним постулатом теоестетичної теорії представників патристики, її квінтесенцією – домінантним смисловим ядром. Надпрекрасне, Яке, водночас, є і Надблагим, осмислюється християнськими філософами як Нестворена Причина всього прекрасного і благого в дійсності, Самою Дійсністю як Такою. Таким чином, естетика (так само, як і етика) аскетизму має чітко визначене онтологічне спрямування: буття справжньої краси у створеному світі визнається можливим лише за умови причетності до Абсолютно Прекрасного Буття.

Література

1. Абеляр П. История моих бедствий / Петр Абеляр ; [пер. с лат. С. Неретиной]. – СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2014. – 288 с. – (Азбука-классика).
2. Августин Аврелий. Исповедь / Августин Аврелий ; [пер. с лат. М. Е. Сергеенко]. – СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2014. – 400 с. – (Азбука-классика).
3. Ашар Сен-Вікторський. Про єдність Бога та множинність творіння / Ашар Сен-Вікторський; [пер. з лат. І. Листопад] // Філософська думка. – 2010. – № 3. – С. 67–79.
4. Бычков В. В. Образ как категория византийской эстетики / Виктор Васильевич Бычков // Византийский временник. – 1973. – Т. 34. – С. 151–168.

5. Григорий Богослов, св. Избранные творения / Святитель Григорий Богослов. – Изд. 2-ое. – М. : Издательство Сретенского монастыря, 2010. – 400 с. – (серия “Духовная сокровищница”).
6. Григорий Нисский, св. Творения : в 8 т. / Святитель Григорий Нисский. – М. : Типография Т. Готье, 1861 – .– Т. 1. – 1861. – 470 с.
7. Григорий Нисский, св. Творения : в 8 т. / Святитель Григорий Нисский. – М. : Типография Т. Готье, 1861 – .– Т. 2. – 1861. – 479 с.
8. Григорий Нисский, св. Творения : в 8 т. / Святитель Григорий Нисский. – М. : Типография Т. Готье, 1861 – .– Т. 7. – 1865. – 536 с.
9. Дионисий Ареопагит. О Божественных именах. О мистическом богословии / Дионисий Ареопагит. – 2-е изд. – СПб. : Глаголь, 1995. – 370 с.
10. Достопамятные сказания о подвижничестве святых и блаженных Отцев. – СПб. : Типография Королева и Комп., 1855. – 375 с.
11. Древние иноческие уставы / Собр., коммент. Еп. Феофана. – М. : Типо-литография И. Ефимова, 1892. – 653 с.
12. Иоанн Златоуст, св. Избранные поучения : Сборник поучений в применении к десяти заповедям Божиим / Святитель Иоанн Златоуст. – Спасо-Преображенский Мгарский монастырь, 2001. – 589 с.
13. Красноречие Древней Руси (XI–XVII вв.) / [сост. Т. В. Черторицкая]. – М. : Советская Россия, 1987. – 447 с.
14. Мейендорф И., прот. Византийское богословие. Исторические тенденции и доктринальные темы / протоиерей Иоанн Мейендорф ; [пер. с англ. В. Марутика]. – Мн. : Лучи Софии, 2001. – 336 с.
15. Скуполи Л. Брань духовная, или Наука о совершенной победе самого себя / Лоренцо Скуполи ; [Сост., статья, комментарии и подготовка текстов С. Ершова ; пер. с лат. И. Андреевского]. – СПб. : Изд-ий Дом “Азбука-классика”, 2009. – 448 с.
16. Флоренский П. А. Столп и утверждение Истины / священник Павел Флоренский. – М. : Правда, 1990. – 840 с.

17. Фома Аквинский. Сумма против язычников / Фома Аквинский ; [пер. и примеч. Т. Ю. Бородай]. – Книга I. – М. : Институт философии, теологии и истории имени св. Фомы, 2004. – 440 с.
18. Царенок А. В. У пошуках Першокраси: теолого-естетичні ідеї св. Григорія Нісського [монографія] / А. В. Царенок. – Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2013. – 80 с.
19. Шестаков В. П. Очерки по истории эстетики. От Сократа до Гегеля / Вячеслав Павлович Шестаков. – М. : Мысль, 1979. – 372 с.
20. Michelis P. An Aesthetic Approach to Byzantine Art / P. Michelis. – London, 1955.

Анотація

Царенок А. В. Візантійська естетика аскетизму як теоцентрична онтологія прекрасного. – Стаття.

Аналізуючи специфіку візантійської естетики аскетизму як, зокрема, джерела релігійно-естетичної традиції Русі-України, автор статті указує на важливість ретельного дослідження онтологічного виміру християнського естетичного вчення – виміру, пов'язаного з осмисленням проблеми буття прекрасного в дійсності. Ознайомлення з базовими естетичними ідеями видатних мислителів-аскетів Візантії (свв. Василя Великого, Григорія Богослова, Іоанна Златоуста, Григорія Нісського та ін.) дає підставу визначати естетику аскетизма як теоцентричну онтологію прекрасного. Наріжним постулатом останньої виступає визнання Триєдиного Бога Абсолютною Красою, Яка є Причиною буття всього прекрасного і благого у створеному Нею світі. На переконання автора статті, подібно до аскетичної етики, аскетична естетика має чітко визначене онтологічне спрямування: з точки зору християнських мислителів, буття справжньої краси у створеній дійсності можливе лише за умови його причетності до Абсолютно Прекрасного Буття.

Ключові слова: естетика аскетизму, візантійська культура, теоцентризм, патристика, онтологія прекрасного.

Аннотация.

Царенок А. В. Византийская эстетика аскетизма как теоцентрическая онтология прекрасного. – Статья.

Анализируя специфику византийской эстетики аскетизма как, в частности, источника религиозно-эстетической традиции Руси-Украины, автор статьи указывает на важность тщательного исследования онтологического измерения христианского эстетического учения – измерения, связанного с осмыслением проблемы бытия прекрасного в действительности. Ознакомление с базовыми эстетическими идеями выдающихся мыслителей-аскетов Византии (свв. Василия Великого, Григория Богослова, Иоанна Златоуста, Григория Нисского и др.) даёт основание определять эстетику аскетизма как теоцентрическую онтологию прекрасного. Краеугольным постулатом этого учения выступает признание Троицаго Бога Абсолютной Красотой, Которая является Причиной бытия всего прекрасного и благого в созданном Ею мире. Согласно убеждению автора статьи, подобно аскетической этике, аскетическая эстетика имеет чётко определённую онтологическую направленность: с точки зрения христианских мыслителей, бытие истинной красоты в созданной действительности возможно только при условии его причастности Абсолютно Прекрасному Бытию.

Ключевые слова: эстетика аскетизма, византийская культура, теоцентризм, патристика, онтология прекрасного.

Summary

Tsarenok A. V. The Byzantine Aesthetics of the Asceticism as the Theocentral Ontology of the Beauty. – Article.

The further exploration of the Byzantine aesthetics as of the source of Rus'-Ukrainian aesthetical tradition in particular represents the actual task of domestic philosophical and aesthetical discourse. The phenomenon of the aesthetics of the

asceticism as well as its ontological dimension connected with understanding of the existence of the beauty in reality are worth attention of scientists.

The theocentric character of Christian doctrine regularly influences the development of the ascetic aesthetical tradition to a great degree. Analysing the corresponding opinions of the famous Byzantine theologians (sts. Vasiliiy the Great, Grigoriy the Theologian, Ioann Chrysostom, Grigoriy Nisskiy), A. Tsarenok proves that the aesthetics of the asceticism can be regularly defined as the true theocentric ontology of the beauty. It is based upon the theological axiomatic statement that the only God – the Creator – is the Absolute Beauty, Who causes the being of the beauty in the created world.

Key words: aesthetics of the asceticism, the Byzantine culture, theocentrism, the patristic doctrine, ontology of the beauty.